

שסובר רב, אין אומרים: שבת הואיל והותרה, הותרה!

ושמואל אמר:

א. כלים ששבתו בחצר מותר לטלטלן בשתי צא-א החצירות, אפילו נפרץ הכותל מבעוד יום, שהרי לא נפרצה החצר למקום האסור לה. כי שמואל הולך לטעמו, שאפילו עירבה כל חצר לעצמה, מותר לטלטל כלים ששבתו בחצר, מחצר לחצר.

ב. כלי הבית, כיון שהותר במקצת השבת [קודם שנפל הכותל] לטלטלם בכל חצר בפני עצמה, אמרינן: שבת הואיל והותרה הותרה.

ולפיכך: זה שבחצר אחת **מטלטל** אותם **עד עיקר מחיצה**. כלומר: עד המקום אשר היה שם המחיצה בתחילה — כשם שהיה מותר בכניסת שבת.

ואף זה שבחצר האחרת **מטלטל עד עיקר מחיצה**.

אם נפרץ הכותל מבעוד יום, ובא להוציא מן הבית לחצר, אסור אף לשמואל, שכיון שנפרצו זו לזו כחצר אחת שלא עירבה דמיא. (49)

כלים ששבתו בבית — שהרי עירבו להוציא מביתם לחצר — וגזרינן שמא יוציא אף אותן כלים, לחצר חבירו].

ולדעת שמואל, מותר.

ג. כותל שבין שתי חצירות — שעירבה כל אחת לעצמה, ולא עירבו ביניהן — ונפל הכותל מבעוד יום.

לדעת רב, אסור לטלטל מחצר לחצר כלים ששבתו בחצר. ונמצא, שכל חצר היא רשות שנפרצה במלואה למקום האסור לה, כיון שאסור לטלטל מזו לזו, וככרמלית דמיא, ואין מטלטלין בה אפילו כלים ששבתו בחצר, אלא בארבע אמות. (47)

אבל לדעת שמואל, שהכלים ששבתו בחצר מותר לטלטלן מזו לזו, אין החצר נאסרת לטלטל כלים ששבתו בחצר. (48)

ד. **כותל שבין שתי חצירות** — שעירבה כל אחת לעצמה ולא עירבו ביניהן — **שנפל** בשבת:

רב אמר: אף שבתחלת השבת היה מותר לטלטל בכל חצר בפני עצמה את כל הכלים, השתא שנפל הכותל שביניהן — **אין מטלטלין בה אלא בארבע אמות**, אפילו כלים ששבתו בחצר, [וכדינה, אם נפל הכותל מבעוד יום].

49. ובכלים ששבתו בבית ויצאו לחצר, אף שאין לאוסרם בטלטול בחצר משום רשות שנפרצה במלואה למקום האסור לה, וכפי שנתבאר — לדעת רש"י — ב"יתרון האור" בפירקין. מכל מקום יש לדון לאוסרם, לדעת הסוברים שכלים ששבתו בבית ויצאו לחצר שלא עירבה [כחצר

47. ועל דרך דאמרינן לעיל דף פט א בגג הפרוץ במלואו לחבירו, שלדעת חכמים שאסור לטלטל מגג לגג כלים ששבתו בגג, אסור לטלטל בכל גג אלא בארבע אמות.

48. ולענין כלים ששבתו בבית, לדעת שמואל, יתבאר בהגה"ה בסמוך.

הא אמר: זה מטלטל עד עיקר מחיצה שהיתה קודם שנפלה, וזוה מטלטל עד עיקר מחיצה, ומחיצה עצמה לא צריך כלל!?

ומפרשין: שמואל עביר למחיצה, לצניעותא בעלמא!

והשתא תמהינן: ורב — דאדהריה לאפיה ולא אמר ולא כלום — אי סבירא ליה, דאסיר לטלטל בה, לימא ליה [אולי צריך לומר: "להו", והיינו לבני החצר] בהדיא!?

ומשנינן: אתריה [מקומו] דשמואל הוה, "ובאתרא דגברא רבה לא מיבעי ליה לאיניש לאורויי מעשה ואפילו להחמיר, כיון שאינו גדול הימנו" [ריטב"א, וראה עוד שם].

ומקשינן: אי הכי, מאי טעמא אהדרינהו רב לאפיה, כיון שבדין הם עושים על פי רבם.

ומשנינן: כדי דלא נימרו אינשי, דרב נמי כשמואל סבירא ליה.

מתניתין:

חצר, שהיתה מוקפת מחיצות מארבע רוחותיה, שנפרצה לרשות הרבים הסמוכה לה, והיתה הפירצה לכל מילואה של אותו רוח.

ומפרשין: והא דרב — לאו בפירוש איתמר בתורת מימרא.

אלא מכללא דמעשה שהיה איתמר [למדנוה]:

דרב ושמואל הוה יתבי בשבת כההוא חצר שעירבה בינה לבין עצמה, ולא עירבה עם חברתה. נפל גודא [מחיצה] דביני ביני [שבין שתי החצירות].

אמר להו שמואל: שקולו גלימא, נגידו [לשון "גודא"] בה! קחו טלית ופרוסו אותה בין שתי החצירות, להיות להן למחיצה [ומפרש לה בסמוך].

אהדרינהו רב לאפיה [החזיר רב פניו, כלומר: הקפיד]! שהיה סבור: אסור לטלטל בחצר את הטלית שבה.

אמר להו שמואל: אי קפיד אבא [הוא שמו של רב], שקולו המיניה [קחו אבנט] של רב וקטרו בה [וקטרו בה את המחיצה].

הרי חזינן, שאין דעתו של רב מסכמת לטלטל בחצר, וכדאמרן.

ותמהינן: ולשמואל, למה לי הא מחיצה שאמר לעשותה?

במלואה למקום האסור לה, לדעת רב גופיה, שבחצר שעירבה הוה שתי רשויות שאסור לטלטל מזו לזו, וכמו שנתבאר.

דלכאורה תיקשי: כיון שכל עיקר טעמו של רב — שאסר בעלמא טלטול כלים ששבתו בחצר — הוא משום גזירה דילמא יוציא כלי הבתים שהוציאם לחצר בהיתר, לחצר אחרת. והכא הרי לא שייך הך גזירה, דהא לרב, דלא

זו, שכיון שנפרצו זו לזו כמי שלא עירבה דמיא], אסור לטלטלן בחצר כלל. ונתבארו השיטות בזה בביאור הלכה סימן שע"א. וברש"ש דקדק מלשון רש"י כאן בד"ה רב, כדעת הסוברים שאסור לטלטלן.

והוסיף הריטב"א ביאור בדעת רב שאוסר לטלטל כלים ששבתו בחצר יותר מארבע אמות, כיון שאף לענין כלים אלו הוה חצר שנפרצה

הרבים כאילו גם היא רשות הרבים, על אף שהיא עדיין מוקפת שלש מחיצות גמורות, משום שמדובר במקום שהרבים היו נושאים ונותנים שם תדיר, ולכן חצר זו נחשבת כ"חורי רשות הרבים" [כמו כותל הסמוך לרשות הרבים ויש בו חורים. רש"י לעיל דף פז ב], דכרשות הרבים דמו, היכא דניחא תשמישתיה. (52)

ומכל מקום תמהינן: **ורבי אליעזר** — כיצד הוא נותן לחצר זאת דין של רשות הרבים?

וכי משום דנפרצה החצר מצדה האחד לרשות הרבים הויא לה משום כך רשות הרבים?! והא אינה מקום של רבים, וכל מקום שאינו מסור לרבים, אפילו הוא מסילה גמורה, אין לו דין רשות הרבים [ריטב"א. וראה גם בתוספות].

ומשנינן: **אין**, אכן שפיר מסורה היא חצר זאת לרבים.

או שהיתה הפירצה יותר מעשר אמות. (50) הרי המכניס חפץ מתוכה [של החצר הפרוצה לרשות הרבים, והנחשבת כמותה] לרשות היחיד. או מכניס חפץ מרשות היחיד לתוכה — חייב, לפי שחצר זו דין רשות הרבים לה, והרי הוציא מרשות לרשות, דברי רבי אליעזר. ובגמרא מפרש לה.

וחכמים אומרים: המכניס מתוכה לרשות הרבים או לרשות היחיד, או מרשות הרבים או היחיד לתוכה — פטור אבל אסור, מפני שהוא ככרמלית. (51)

ובגמרא יתבאר מאי קאמרי ובמאי פליגי.

גמרא:

קא סלקא דעתין שטעמו של רבי אליעזר המחשיב את החצר שנפרץ בה כותל לרשות

יעקב וקרן אורה.

51. בריטב"א גרס "כרמלית", וכן הוא בגמרא. והיינו שכרמלית גמורה היא, ולא רשות היחיד שעשאוה חכמים כדין כרמלית לחומרא. ולפיכך המכניס לתוכה מרשות הרבים, פטור.

52. נחבאר על פי ריטב"א לקמן בד"ה והאמר, בפירוש שני. ומיהו מריטב"א שם משמע, דהשתא בקושיין כבר ידענא דקאי רק על מקום המחיצה. ונתבאר כאן לדעת רש"י, דמשמע מיניה — וכמו שכתב החזון איש דלקמן — דהשתא סברינן דכולה חצר הוי רשות הרבים. וראה בגאון יעקב לקמן, שביאר טעם אחר אמאי הוי רשות הרבים, וראה שם שתמה על הריטב"א.

אמרינן הואיל והותרה, הותרה, כיון שנפרצה החצר הרי לא יוציא כלי הבתים לחצר, ואם כן לישתרו כלים ששבתו בחצר?!

וביאר הריטב"א: הכא מיירי, שכבר הוציא לחצר — קודם שנפל הכותל — כלים ששבתו בבית "ואם אתה מתיר לטלטל כלם ששבתו בחצר, יאמרו: שני כלים במקום אחד, זה אסור וזה מותר" [דהיינו גזירה דרב, לעיל דף צא א], ראה שם שביאר כן בדעת רש"י. והובא דבריו בגאון יעקב, וראה שם, שהוסיף עוד ביאור בדברי הריטב"א.

50. שעד עשר אמות הוא שיעור "פתח". רש"י. והיינו לפי הסלקא דעתך בגמרא. אבל למסקנא לא מיירי בהכי, וכפי שיתבאר בגמרא — חזון איש. ומיהו ברע"ב לא משמע כן, וראה גם גאון

ורבי אליעזר לטעמיה, דתניא: רבי יהודה אומר משום רבי אליעזר: רבים שבררו דרך לעצמן, על אף שלא היתה שלהן — מה שבררו, בררו!

ותמהינן: איני, איך יתכן לומר כדברך שיוכלו הרבים לברור לעצמם דרך שאינה שלהן?

והאמר רב גידל אמר רב לפרושי ברייתא זאת: והוא, שאבדה להן דרך שהיתה להן בצפונה או בדרומה של אותו שדה. שרק אז אמרינן שאם ביררו להם דרך אחרת במקום הדרך שאבדה להן, בררו.

אבל ליקח דרך שאינה שלהם, ודאי לא אמרינן!

וכי תימא דרבי אליעזר נמי לא קאמר שתהיה כל החצר רשות הרבים.

אלא, הכא נמי מיירי, כגון שאבדה להן לרבים דרך באותה חצר. וכגון שנשכח המקום שהיתה שם המחיצה בתחלה, ובני רשות הרבים מחולקין עם בעל החצר היכן הוא מקום המחיצה הראשונה, שאינה ניכרת עכשיו, ובעל החצר אומר שהן מהלכין לפנים ממחיצתם.

וכיון שאין לבעל החצר ראייה, ואילו להם יש בחצר "דררא דמונא", שייכות ממונית, שהרי ספק הוא, הרי אם בררו להם דרך הם קנו אותה, הואיל ורבים נינהו. [ריטב"א בהבנת רש"י].

ואם כן, רק אותו מקום שבו נפרצה המחיצה, שעליו טוענים בני רשות הרבים לזכויות הילוך, דין רשות הרבים לו, היות

ורבים עוברין בו עתה והוא מקום המסור להם [ותתבאר עוד הך אוקימתא לקמן].

אי אפשר לומר כן. כי

והאמר רבי חנינא: רק בתוך החצר, עד מקום מחיצה — רק שם יש מחלוקת בין חכמים לרבי אליעזר, כשחכמים סוברים שאינו רשות הרבים אלא כרמלית.

אבל מקום המחיצה שנפרצה עצמה — אף לחכמים הוי רשות הרבים.

וכיון שכן, על כרחך שרבי אליעזר חולק וסובר שאף תוך החצר הוא רשות הרבים, והדרא קושיא לדוכתינן כיצד יש לרבים זכות בתוך החצר?

ומשנינן: שפיר יש לומר כי רבי אליעזר אינו מדבר אלא על מקום המחיצה שנפרצה. ואימא הכי: על מקום מחיצה — היא מחלוקת חכמים ורבי אליעזר אם הוא רשות הרבים.

ולפי האמור עתה, שמקום המחיצה בלבד הוא רשות הרבים לרבי אליעזר, חוזרת בה הגמרא מההנחה שנפרצה הפירצה במילואה [או יותר מעשר אמות] ושהיה מוקף מקום הפירצה בשלש מחיצות.

אלא, הכא במאי עסקינן, כגון שבשני ראשיה של הפירצה, מימין ומשמאל לעובי המחיצה שהיתה, לא נשאר כלל משתי המחיצות שבצידיה. וכל מקום מחיצה זו שנפרצה, אינו תוך מחיצות הנשארות [לשון תוספות].

ולכן, יש דין רשות הרבים גמורה למקום

פירצת המחיצה, שהרי מקום זה אינו מוקף כלל במחיצות.

ולאו משום חורי רשות הרבים אתינן עלה.⁽⁵³⁾

ואיבעית אימא, כך יש לפרש את מחלוקת רבי אליעזר וחכמים:

מדובר במקום המחיצה, וכדאמרן שנפרץ אותו מקום כולו, ואין לו שם מחיצות כלל.

ומיהו, לא היתה בחצר זו מסילה גמורה לרבים, שנטולה הרבים בלא רשות בעל החצר. אלא שהיו הרבים מהלכין שם לפעמים, ברשות בעל החצר, ולכן יש למקום המחיצה שנפרצה דין של "צידי רשות הרבים".⁽⁵⁴⁾

ורבי אליעזר וחכמים — **בצידי רשות הרבים**, כגון זה, **קמיפלגי**:

דרבי אליעזר סבר: **צידי רשות הרבים** — **כרשות הרבים דמו**.

ורבנן סברי: **צידי רשות הרבים** — **לאו כרשות הרבים דמו**.

ומקשינן: **ולפלוג רבי אליעזר וחכמים בצידי רשות הרבים דעלמא**, שנועצין יתידות ואבנים גדולות סמוך לכתלי החצירות שעל יד רשות הרבים, כדי שלא יזקו הכתלים על ידי הקרונות העוברים ברשות הרבים.

ואתו מקום שביניהם לכותל נקרא "צידי רשות הרבים".

ומשנינן: **אי איפליגו בצידי רשות הרבים דעלמא**, הוה אמרינן דכי פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר וסברי דלא הוה רשות הרבים — **הני מילי היבא דאיבא חיפופי** [אותן יתדות ואבנים הסמוכים לרשות הרבים], שמתוך שיש הפסק בין רשות הרבים וצידי רשות הרבים, אין נכנסין בני רשות הרבים שם בהדיא.

אבל היבא דליבא חיפופי כי הך דמשנתנו — **אימא מודו ליה לרבי אליעזר דהוי רשות הרבים**.

לכן **קא משמע לן** דבכל גוויי פליגי חכמים.

ותמהה הגמרא על מה שפרשנו [בין ללישנא קמא ובין ללישנא בתרא], שרבי אליעזר לא נחלק אלא על מקום המחיצה:

והא "חצר שנפרצה לרשות הרבים — המכניס מתוכה לרשות היחיד, או מרשות היחיד לתוכה חייב", **קאמר רבי אליעזר** במתניתין. ומשמע שכל החצר הוי לרבי אליעזר רשות הרבים, ולא רק מקום המחיצה בלבד?!

ומשנינן: **אידי דאמור רבנן "מתוכה לרשות הרבים, או מרשות הרבים לתוכה פטור"**, **אמר איהו נמי "מתוכה"**.

ו"מתוכה" דאמר רבי אליעזר, היינו: מתוך מקום המחיצה [גאון יעקב].

תו תמהינן אלישנא שאמרו חכמים "מתוכה" לרשות היחיד, או מרשות היחיד "לתוכה", פטור:

53. על פי חזון איש סימן קי"ב במכתב אות ז',

שכתב: דרש"י מודה לתוספות לפי הך מסקנא.

54. על פי ריטב"א, ודקדוק לשון התוספות.

ורבנן — מה פשר לשונם?

מתניתין:

חצר שנפרצה בשבת לרשות הרבים [הראשונים לא גרסו "רשות הרבים" במשנה, וכן נראה ברש"י, אך רש"י מפרש שנפרצה לרשות הרבים] משתי רוחותיה, באופן שאילו היתה נפרצת כן מערב שבת — וכדמפרש לה בגמרא — היתה נאסרת בטלטול ארבע אמות.

וכן בית שנפרץ משתי רוחותיו, וכדמפרש בגמרא.

וכן מבוי — שאסור לטלטל בו בלא תיקון לחי או קורה, כמו שנתבאר ריש מכילתין — שניטלה בשבת קורתו או לחיו [גירסת רש"י, וכן הוא בגמרא] —

מותרים באותו שבת, משום דאמרינן "שבת, הואיל והותרה — הותרה!".

ואסורים לעתיד לבא, בשבת הבאה, דברי רבי יהודה.

רבי יוסי אומר: אם מותרין הם לאותו שבת — מותרין לעתיד לבא.

והרי אמר רבי אליעזר שצידי רשות הרבים — דהיינו מקום המחיצה — הוי רשות הרבים, ואם כן, כיצד מהדרו ענו ליה אינהו [רבנן] שהזורק מתוכה פטור אבל אסור. והא על "תוכה" של חצר לא דיבר רבי אליעזר כלל.⁽⁵⁵⁾

ומשנינן, לפי לישנא בתרא: הכי קאמרי ליה רבנן לרבי אליעזר: מי לא קא מודית לך, היכא דמטלטל מתוכה של חצר לרשות הרבים, ומרשות הרבים לתוכה, דפטור מפני שהיא כרמלית?!

וביאר הריטב"א משמיה דהתוספות: "מי לא מודית דמתוכה דחצר כולה שהוא רחוק הרבה מרשות הרבים, אינו חשוב רשות הרבים, אפילו לא נשאר שם מחיצות כלל, דומיא דמחיצה זו שנפרצה [אלא כרמלית הויא, כיון דאין לה מחיצות]".

ואם כן, צידי רשות הרבים נמי לא שנא.⁽⁵⁶⁾

ומפרשינן: ורבי אליעזר, דמחלק ביניהם, סבירא ליה: התם, בתוך החצר, לא קא דרסי לה רבים. אבל הכא במקום המחיצה קא דרסי לה רבים, ואף זה בכלל רשות הרבים.

אסור, שאין לרבים כח שם, ולכך אינה נעשית רשות הרבים, אפילו נפלו כל המחיצות סביב, והויא כרמלית. ואם כן, הכא נמי, מקום מחיצה, תודה שיהיה לו דין כרמלית — ולא רשות הרבים — שאין להם כח בכרירתן". וראה עוד שם תוספת ביאור.

56. ובגאון יעקב ביאר כוונת ולשון חכמים: וכי אינך מודה, שמי שהוציא מן החצר לרשות

וראה בגאון יעקב שכתב בהבנת הריטב"א: דצידי רשות הרבים הוי רשות הרבים, אף על פי שאינו מסור לרבים.

55. ובאמת הך קשיא תיקשי נמי לפי לישנא קמא, כיון דבמקום מחיצה בלבד הוא דפליגי. ופירשו התוספות שלפי לישנא קמא הכי קאמרי ליה רבנן לרבי אליעזר: אי אתה מודה שאם הוציא מתוכה לרשות הרבים, שהוא פטור אבל

ואם אסורין לעתיד לבא — אסורין לאותו שבת!

אלא שמא תאמר שהמדובר במשנתנו הוא בכגון שנפרצה ביתר מעשר אמות. (58)

כלומר: כשם שאסורין לעתיד לבא כך אסורין היום. (57)

הא נמי תיקשי, דאי הכי, אפילו נפרצה מרוח אחת בלבד נמי תיאסר החצר.

אמר מתרץ רב: לעולם, שנפרצה בה פירצה ברוחב עד עשר אמות.

גמרא:

שנינו במשנה: חצר שנפרצה לרשות הרבים משתי רוחותיה:

והכא מיירי, כגון שלא נפרצה משתי רוחות טז-ב
זו כנגד זו, אלא שנפרצה פירצה אחת משתי רוחות הסמוכות זו לזו, בקרן זוית.

ותמהינן: משמע, שמחמת שנפרצה משתי רוחותיה היא ראויה להיאסר.

ולכן, אף שאינה רחבה הפירצה עשר אמות לאו "פתח" היא, כיון דפיתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי. [ולקמן מפרש שמואל למתניתין, בגוונא אחריןא].

הא נפרצה רק מרוח אחת מותרת היא, ואף לעתיד לבא.

במאי עסקינן?

אילימא שנפרצה בה פירצה ברוחב עד עשר אמות — מאי שנא נפרצה מרוח אחת שאינה נאסרת, משום דאמר [כמו: דאמרינן] "פיתחא" הוא, וכמי שלא נפרצה דמי.

שנינו במשנה: וכן בית שנפרץ משתי רוחותיו מותרים באותו שבת, ואסורים לעתיד לבא:

קא סלקא דעתין, שמדובר שנפרץ הבית בפירצה יותר מעשר. (59)

והרי גם אם היא נפרצה משתי רוחות עד עשר אמות בכל צד, זו כנגד זו, נמי נימא "פיתחא" הוא, ותישרי, שאין החצר נאסרת כשיש לה שני פתחים!

ולפיכך תמהינן: מאי שנא נפרץ הבית מרוח אחת שאין נאסר הבית [אפילו לעתיד לבא], משום דאמרינן: פי תקרה — של הבית —

58. "הדבר ידוע בכבוי ובחצר הנפרצים למקום האסור להם, שאם נפרצו ביתר מעשר, אינו פתח, הואיל ולא עשו לה משקוף [כלומר: צורת הפתח] אלא פרצה. ואין לחי וקורה ולא לחיים, או פס ארבעה, ולא עומד מרובה על הפרוץ מכשירה, אלא שימעט את הפרצה מעשר" [מאירי].

59. ראה ריטב"א ד"ה מאי שנא, ורש"י ד"ה אמרי משני רוחותיו זו כנגד זו.

הרבים דקיימא לן שהוא פטור, אין הטעם משום דהוי רשות הרבים. אלא משום הכי פטור, שאינו רשות היחיד אלא כרמלית!?

57. הכי מפרש בגמרא. ולעיל דף יז א נתבאר בגמרא שאין תלויה מחלוקת תנאים זו בהא דאמר לעיל דף צג ב בדירורין הבאין בשבת, שאומרים: שבת הואיל והותרה הותרה, ובמה שנחלקו אמוראים שם — בדף יז א — בכעין זה. ראה שם בגמרא.